

Henricus Werningh

Werningh, die bekend stond als een man 'van goede studie en leven', werd onder protest van enkele ouderlingen en diakenen in 1703 benoemd tot predikant te Zevenaer. In 1711 liep een fikse ruzie tussen hem en een remonstrant behoorlijk uit de hand. Wernings collega, ds. Hermannus Thomas ten Poll († 1719) uit Didam, die erbij was, deed beklag bij het consistorie over diens taalgebruik (vloeken en zweren) en gewelddadig gedrag. Het consistorie vroeg Werning om tekst en uitleg te komen geven. Het had al drie jaar 'schmertelik ondervonden dat de Hr. Werning sijnen predikdienst ende aenselevende devoiren (verplichtingen) niet so heeft bedient als hadde behoert.' Ook had het zich eraan gestoord, dat de preken van Werning 'doergaens voll passien en ergelike beweging sijn, meer synde schimpreeden als lering'; zo had hij de gemeente voor een stelletje deugnieten, schelmen en moordenaars uitgemaakt. Verder was volgens het consistorie zijn gedrag soms zodanig dat 'niemandt anders heeft kunnen oerdeelen als dat dronken moest sijn geweest'. 'Dat voorts zijn leven en wandel so aenstoetelik is, dat de geheele gemeente seedert eenige jaeren daerover heeft gesugt.' Ook was het consistorie van mening, dat 'veele heterodoxe (ketterse) leeren in de predikationen sijn gehoest', en voelde het zich er ongelukkig bij dat Werning op de preekstoel zei, dat het hem niet uitmaakte of mensen naar de kerk en het avondmaal gingen of niet. En tenslotte verweet het Werner, dat hij de zieken niet opzocht, de jeugd niet catechiseerde en het Onze Vader zelden voor of na de preek bad. Werner weigerde zich voor het consistorie te komen verantwoorden. Hij wist wat er tegen hem ingebracht werd, vond dat hij verkeerd begrepen werd en ontkende dat hij de zieken niet zou opzoeken of de catechese verwaarloosde.

Het consistorie meende, dat ieder in de gemeente ofwel kon zien ofwel had ervaren hoe Werning optrad. Zo bijvoorbeeld dat hij

'gesondt en sterk sijnde geene lust oft liefde heeft gehadt om de jeugt te categiseeren oft kranken te bezoeken, maar men weet wel dat sijn meeste doen is geweest gebrande waeteren te drinken en sig, so tot sijnen dienst als tot het prediken en andere oefeninge onbequaem te raeken sijnde de geheele gemeente uit syn gestelten is overtuigt dat noit seedert eenige jaeren op de predikstoel is gekomen off sijnde geheel off half beschonken, so heeft men ook met leedtwesen geobserveert, dat sig wel gexinseert des naemiddaegs niet te kunnen prediken wegens sijne schwakheit, daer hij nogtans denselven naemiddag bij een rooms catholike person tot aan den avond toe sig heeft onthouden, als meede dat op den biddag van Mert sije gegaen so men meende nae de kerk ende gekomen sijnde tegens een herberg en daer eenige tijt gebleven laet ende ondertussen de gemeente offwel de meeste verscheidene reisen nae hem hadden geschukt alleen sitten en is ook dien dag voor off nae de middag niet in de kerk gekomen, so heeft ook gisteren acht daegen so uit de kerk nadat half uur op de predikstoel was geweest sig so voet in de voorgemelde herberg begeven en daer tot omtrent 10 uren gebleven 't welk nog aenstoetelicker omdat het rooms catholike luiden sijn, so heeft ook meermaels bij de schoelmeester laeten vraegen als men ontrent nae de kerk soude gaen welke vraegen moesten verhandelt werden heeft ook wel van de predikstoel sulks aen de meester laeten vraegen.'

Gezien wat het consistorie allemaal met Werning had meegemaakt, ging het er vooralsnog van uit dat ds. Ten Poll 'als een sagtsinnig, sober en erlik man de Heer Werning in het minste niet sal hebben beschuldigt tegens waerheit'. Het vroeg de classis om bemiddeling en somde uitvoerig op wat tegen Werning ingebracht kon worden. Het wees erop dat door het ergerniswekkend optreden, de aanstotelijke preken en het slechte gedrag van de predikant de gemeente

'so daenig is verstroit, dat seer weenige meer in de kerk koemen, maer sig al reedts eenige laeten verluiden tot de Roemsch Catholike godsdienst te willen overgaen sijnde ook eenige luiden schreiende uit de kerk gekoemen bedroefd sijnde over den eelendigen staet deese gemeenten.'

Op verzoek van het consistorie lichtte ds. Ter Poll zijn actie toe. Hij had nooit iets met Werning gehad. Daarom overviel zijn gedrag hem zo. Dit moest ten dele een gevolg van zijn drankverslaving. Maar er was meer aan de hand. Werning had hem gezegd: 'Ick lese nu voortaan niet als atheïstische boeken en voornamelijk Spinosa'.

Een week later ging Werning voor ds. Jacobus Triboler, 'Inspector Classis Cleve', in op de tegen hem ingebrachte punten. Hij verklaarde niet te weten onfatsoenlijke woorden gesproken te hebben. Hij gaf aan, dat de verwijdering tussen hem en zijn collega Ten Poll een gevolg was van het feit dat hij ziek was geweest. De ruzie tussen hem en de remonstrant was een gevolg van het feit dat de remonstrant hem getergd had. Dat gemeenteleden zich tijdens een preek soms beschimpt voelden, was ten onrechte. Het was nooit zijn bedoeling iemand te beschimpen. Ook kon hij zich niet herin-

neren zoiets ooit gedaan te hebben, 'dog wel soude sijn kunnen, dat door ongesteltheit en swakheijt sijnes lichams somtijds niet so ordentlijk gepredikt hebben als ander soude geschied sijn'. Hij verzekerde dat het zijn hartelijke wens was dat mensen 'vlijtig de predikatiën bijwonen en bij elke gelegentheit wel bereijdt tot het H. Avondmaal komen mogten.' Zieken die hem vroegen om te komen, bezocht hij graag. In catechese geven had hij 'so groten lust', 'dat sig selven wel heeft aangeboden om ettelijke catechizatiën in een week te houden, alleen dat door de swakheijt sijnes lichams enigen tijt herwaerts hetzelfde dikwils heeft nalaten moeten'. Dat hij alleen maar atheïstische boeken las, klopte niet. Wel had hij heel zijn leven al dergelijke boeken gelezen.

Triboler hoorde Werning aan en vermaande hem 'tot een naarstige waarneming van het werk sijner bedieninge, tot vriendelijkheid omtrent de Gemeente en tot omsigtigheid, om hoe lange hoe meer sowel in leere als in leven tot stigtinge te sijn'. Werning beloofde de vermaningen 'door Gods genade na vermogen te sullen nakomen'. Triboler verzocht daarop het consistorie 'haren Leeraar na den eijs der Liefde' te geloven en 'met sijn Eerw. in broederlijke vriendschap en eendragt' te leven.

Het consistorie en ds. Ter Poll hadden het gevoel, dat Werning de zaken voor ds. Triboler veel mooier had voorgesteld dan ze waren. In een gesprek met Triboler lichtte de brede kerkenraad opnieuw zijn visie toe en kwam met allerlei nieuwe voorbeelden van onheus gedrag van Werning en van uitspraken in preken die volgens de kerkenraad niet door de beugel konden. Verder:

'Dat dikwijls voor de feestdagen met een en ander uit de gemeente sonder eenige geevene oorsaek heeft krakkeel gemaakt. Sonder sig met zijn broeder voorheen te versoenen het H. Nachtmaal hebbe uitgedeeld en ook zelfs ontfang en als hem daerover de sproche Christi om sijn gave voor den alter te laeten en sig met sijn broeder eerst te versoenen wirde voorgehouden hebbe geantwoort dat sijn maer uitflugtjes. Dat hij gans onbequaem en dronken sije geweest als hij Mr. Vosmeer syn kint doopte. Dat tot Didam wegens dronkenschap in een doornenheg is gevallen en sig seer heeft beschadigt, dat terug komende gans dronken of door de stadt gereeden hangende met een been op het paerdt en de paruik en hoet op een oer, hebben meer als 25 jongens agter sig die hem gedurig nae riepen tot aen syn doer alwaer hij tegen hun hadde geseit Weg jongens bruitheen en gaet nae huis. Dat voor enige tijt consistorium hebbe gehouden en dat als seekere saek in omvrage hebbe gebracht het gehele consistorium heeft geaffronteert en als het juist nae sijn sin niet konde hebben vragde hij oft men doen wilde hetgeene hij voorstelde off niet, seggende daer bij so sal ik het doen en ghij sult mij nog kusthands toegeven. (...) Dat op sekere tijt gans besoepe sijnde ende schlaepende ten huise van Ds. Ten Poll, hij in de nagt overluidt hebbe geroepen: brengt mij ligt want sij willen mij vermoerden en de meitt daerop een schlag hoerende dat het huis daeverde, dewijl hij met de kop tegens de muur was gevallen was nae de kamer gegaen vindt hem hangende met de kop van het ledekant en de been daer nog op waer op de meit hem also bloet en nae-kent vindende liggen weder was weg gegaen'

Enzovoort. De verslagen sommen bladzijden lang op wat volgens het consistorie mis was met het gedrag en de preken van zijn predikant. Na een maand lang vrijwel iedere dag erover gesproken te hebben, besloot het consistorie op 25 augustus zijn voorganger op non-actief te stellen. Het dagelijks bestuur van de classis stemde de volgende dag in met het besluit. Nog geen week later ontving het consistorie bericht dat op 1 september (1711) te Emmerich ds. Werning 'door den tijdelijke dood uit dese wereld (is) afgeworden' of, zoals het consistorie meldde: 'door een haestige doodt waere afthevig geworden'.

Nog twee jaar lang werd er in de classis veel gesproken en gecorrespondeerd over wat Werning, Triboler, Ten Poll en het consistorie nu wel en niet tegen elkaar gezegd hadden en waarin zij tekort geschoten waren. De zaak kwam zelfs in de synode uitvoerig aan de orde. De moeder van Werning, frau Wittiben Wernings, meldde Triboler en de voorzitter van de kerkenraad, dat haar zoon 'nach aller Menschlichen Vermuthung' voor de dood gekozen had, omdat hij in het nauw was gedreven en geen uitweg meer zag. Ze verdedigde diens onschuld en eiste dat zijn naam van alle blaam gezuiverd zou worden.